

Ανάπτυξη Μεταγνωστικών Δεξιοτήτων

Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Ανάγκη Μεταγνώσης

- Ταχύτατος πολλαπλασιασμός και αχρήστευση γνώσεων
- Ανάγκη Αυτομόρφωσης
- Ανάγκη δια βίου παιδείας

Η Μεταγνώση οδηγεί σε:

- ανεξάρτητη μάθηση
- μονιμότερη γνώση
- κίνητρο για μάθηση
- μεγαλύτερη επίδοση

Εύρεση των Πηγών της Γνώσης

- Αν το σχολείο έχει στόχο του να βοηθήσει τα παιδιά να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν, τότε πρέπει να τα καθοδηγήσει πώς να ανατρέχουν στις πηγές της μάθησης και της γνώσης.
- Τέτοιες πηγές μπορεί να είναι έμψυχες, όπως γονείς, παππούδες, εκπαιδευτικοί, ειδικοί σε διάφορα θέματα κτλ. ή άψυχες όπως βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, βιβλία αναφοράς, αφίσες και γενικά έντυπο υλικό, το διαδίκτυο, η φύση, κτλ.
- Σημασία έχει να προβληματίσουμε το μαθητή κάθε φορά που αναζητά μία πληροφορία για το ποια είναι η καταλληλότερη πηγή να την αντλήσει.

Δρ. Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λοϊκά

Παραγωγή Ερωτήσεων

Οι μαθητές να ενθαρρύνονται να θέτουν ερωτήσεις που θα τους βοηθήσουν να θέσουν, να διευκρινίσουν και ν' αναθεωρήσουν στόχους, ν' αναλύσουν και να επιμερίσουν το όλο, ανασυνδέσουν το άγνωστο με τα γνωστά και τις επιμέρους ενότητες μεταξύ τους.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Λήψη Αιτιολογημένων Αποφάσεων

Οι μαθητές ενθαρρύνονται να διερευνούν τις συνέπειες των αποφάσεων τους, πριν, κατά και μετά από την απόφαση, ώστε να κατανοήσουν την αιτιώδη σχέση μεταξύ αποφάσεων και αποτελεσμάτων.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Αυτοαξιολόγηση του Τρόπου Σκέψης και Δράσης

Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αυτοαξιολογούν τον τρόπο σκέψης και δράσης με βάση πολλαπλά κριτήρια όπως συντομία, αποτελεσματικότητα, ορθότητα, αισθητικό αποτέλεσμα, προσωπική ικανοποίηση κτλ. και να δικαιολογούν τις επιλογές τους με βάση αυτά.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Θέσπιση και Επιδίωξη Στόχων

- Οι μαθητές ενθαρρύνονται επίσης στο να θέτουν προσωπικούς στόχους και να αιτιολογούν τους λόγους επιλογής τους.
- Ο εκπαιδευτικός βοηθά τους μαθητές υπενθυμίζοντας το στόχο υπό επιδίωξη, το στάδιο στο οποίο βρίσκονται ως προς το στόχο αυτό, επικεντρώνοντας την προσοχή τους σε σχετικά ερεθίσματα ή γεγονότα και διαρρυθμίζοντας το περιβάλλον με τρόπο που να υποβοηθά στη σταδιακή αντιμετώπιση του προβλήματος.

Εντοπισμός της Δυσκολίας

Ο δάσκαλος εξηγεί στους μαθητές του ότι οι δικαιολογίες τους «Δε μπορώ», «Δεν ξέρω πώς ....», ή «Είμαι πολύ αργός για να ....» δεν είναι οι καλύτεροι τρόποι για να πετύχουν αυτό που θέλουν. Αντίθετα, παροτρύνει τους μαθητές να εντοπίζουν τι πληροφορία ζητούν τι υλικά χρειάζονται ή ποιες δεξιότητες τους λείπουν στην προσπάθειά τους να πετύχουν το στόχο τους. Αυτό βοηθά τους μαθητές να προσδιορίσουν τα όρια μεταξύ του τι γνωρίζουν και τι δε γνωρίζουν, αλλά και θα τους βοηθήσει ν' αποκτήσουν τη δεξιότητα να συλλέγουν τα δεδομένα που θέλουν.

Παράφραση και Επεξεργασία Ιδεών

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να οργανώσουν τη σκέψη τους, παραφράζοντας ή επεκτείνοντας τις δικές τους ιδέες, ή ακόμα οργανώνοντάς τις σε κάποια σειρά, τονίζοντας κάποια σημεία, ξεκαθαρίζοντας κάποιες ερωτήσεις κτλ. Π.χ. «Εκείνο που θέλεις να πεις, είναι .....», «Απ' ότι λες, τα στάδια που θ' ακολουθήσεις είναι .....».
- Ο εκπαιδευτικός, δηλαδή, βοηθά τους μαθητές να βάλουν σε τάξη τις σκέψεις τους με το να τις ανακατατάσσει την ώρα που τις εκφράζουν, και να οργανώσουν καλύτερα τις ιδέες τους.
- Με αυτό τον τρόπο, οι μαθητές σταδιακά μαθαίνουν πώς να κάνουν ξεκάθαρο αυτό που θέλουν να πουν ώστε να επικοινωνούν πιο αποτελεσματικά και συγχρόνως να αναβαθμίζουν το επίπεδο της σκέψης τους.

Κατονομασία της Συμπεριφοράς των Μαθητών

Όταν ο εκπαιδευτικός κατονομάζει τις νοητικές διαδικασίες των μαθητών, οι τελευταίοι αποκτούν περισσότερη επίγνωση των ενεργειών τους.

Π.χ. «Απ' ότι βλέπω φτιάχνεις ένα σχέδιο προγραμματισμού των δραστηριοτήτων σου...», « Αυτό που κάνεις λέγεται πείραμα», « Πολύ καλά έκανες και μοιράστηκες τις ιδέες σου με τους συμμαθητές σου. Αυτό είναι ένα παράδειγμα συνεργασίας».

Υπόδυση Ρόλων

- Η υπόδυση ρόλων μπορεί να προωθήσει τη μεταγνωστική ανάπτυξη, διότι όταν οι μαθητές υποδύονται το ρόλο άλλων προσώπων, ταυτόχρονα εσωτερικεύουν και καλλιεργούν χαρακτηριστικά των προσώπων αυτών.
- Η δημιουργική δραματοποίηση υποβάλλει στον παίκτη να σκεφτεί και να κάνει υποθέσεις ή προβλέψεις για το πώς θα αισθανόταν, τι θα σκεφτόταν ή πώς θα ενεργούσε σε συγκεκριμένες καταστάσεις το πρόσωπο που υποδύεται.
- Μ' αυτό τον τρόπο διευρύνεται η επίγνωση του εαυτού και των άλλων (empathy).

Φωνακτή Σκέψη

- Ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους που βοηθούν τους μαθητές να οργανώσουν και να αναβαθμίσουν τον τρόπο σκέψης τους είναι το να συνηθίσουν να «σκέφτονται φωναχτά» ενώ εργάζονται, ιδιαίτερα κατά τη διαδικασία επίλυσης κάποιου προβλήματος.
- Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως όταν οι μαθητές όχι απλώς εκφράζουν τις δυσκολίες τους, αλλά επίσης δικαιολογούν τις ενέργειες και τις επιλογές τους.

Χρήση Εκτεταμένου Λόγου

- Ο Εκτεταμένος Λόγος, σε αντίθεση με τον Περιορισμένο Λόγο, καλλιεργεί την ικανότητα των μαθητών να αναφέρονται και να μεταφέρονται σε καταστάσεις που σχετίζονται με καταστάσεις είτε μελλοντικές, είτε παρελθοντικές, κάνοντας αντίστοιχες προεκτάσεις.
- Επίσης, ο Εκτεταμένος Λόγος ασκεί τον μαθητή στο να κάνει σύνθετες περιγραφές, επεξηγήσεις, να αιτιολογεί τις απόψεις τις απόψεις του με επιχειρήματα, να τεκμηριώνει τη γνώμη του, να εκφράζει τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του, και γενικά να αναπτύσσει με τον τρόπο αυτό τις μεταγνωστικές του δεξιότητες.

Χρήση Λέξεων που Σχετίζονται με Εσωτερικές Καταστάσεις

Σύμφωνα με τον Vygotsky, η γλωσσική και νοητική ανάπτυξη αποτελούν λειτουργίες που αλληλεπιδρούν.

Μ' αυτό το σκεπτικό, η χρήση λέξεων που σχετίζονται με **εσωτερικές καταστάσεις** (π.χ. συναισθηματικές, θέλησης, ικανότητας, νοητικές, σε σχέση με ηθικής κρίσης ή πνευματικότητα) βοηθούν το αναπτυσσόμενο άτομο να **διευρύνει την εσωτερική του επίγνωση και να κατανοεί καλύτερα, τόσο τον εσωτερικό του κόσμο (σκέψεις, συναισθήματα), όσο και τον εσωτερικό κόσμο των άλλων.**

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Διερευνητική Μέθοδος

Η αξία της διερευνητικής μεθόδου, δεν περιορίζεται μόνο, στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, αλλά συμβάλλει και στη μεταγνωστική ανάπτυξη των μαθητών, αφού τα εμπλέκει και σε αφαιρετικές νοητικές διεργασίες, όπως η διατύπωση προβλέψεων, υποθέσεων, ο σχεδιασμός ενεργειών, ο έλεγχος των υποθέσεων, οι γενικεύσεις και τα συμπεράσματα.

Δρ. Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Συνεργατική Μάθηση & Τάξεις Μικτής Ικανότητας

Η συνεργατικής μάθηση και η διδασκαλία σε τάξεις μικτής ικανότητας, δε στηρίζεται μόνο σε δημοκρατικές και ψυχοπαιδαγωγικές αρχές, αλλά βοηθά και την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων όπως η ενσυναίσθηση και η διεύρυνση της κατανόησης του τρόπου σκέψης των συνανθρώπων μας.

Βοηθά, δηλαδή, να μπούμε στη θέση του άλλου, να δούμε τα πράγματα από μια σκοπιά διαφορετική από τη δική μας, να βγούμε από τη μονομέρεια και την αντιληπτική μας αυτάρκεια και να «βιώσουμε» αυτά που ο συνάνθρωπός μας βιώνει.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Αλληλοδιδασκαλία μεταξύ μαθητών

- Η αλληλοδιδασκαλία μεταξύ μαθητών, βοηθά, επίσης, τη συνεργασία και την κοινωνικοποίηση των μαθητών, και **ακόμα βοηθά τους βοηθά στο να γίνουν καλύτεροι «ακροατές» όχι μονάχα της σκέψης των άλλων, αλλά και της δικής τους.**
- **Επιπλέον, οι μαθητές που λειτουργούν ως εκπαιδευτές, αναγκάζονται να οργανώσουν και να διατυπώσουν λεκτικά τις σκέψεις τους και η ενέργεια αυτή τους οδηγεί σε αναβαθμισμένη και ανεξάρτητη μάθηση.**

Εξάσκηση σε Στρατηγικές Μελέτης

Πολύ βοηθητικό είναι να ασκεί ο εκπαιδευτικός τους μαθητές σε στρατηγικές μελέτης, όπως ο προγραμματισμός (χρόνου και ενεργειών) οργάνωση και αλληλουχία ιδεών, η σύνδεση των νέων γνώσεων με τις υπάρχουσες, η ικανότητα να μεταφέρουν γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, αξίες σε άλλες καταστάσεις, η επισήμανση βασικών εννοιών και ιδεών σ' ένα κείμενο, κτλ.

Όλες αυτές οι δεξιότητες αποσκοπούν ν' αναπτύξουν αυτεπίγνωση, αυτοέλεγχο και αυτορρύθμιση της μάθησης, δηλ. επιδιώκουν να καταστήσουν τους μαθητές ανεξάρτητους στη μάθησή τους και να τους βοηθήσει να 'μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν'.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Έκφραση Εμπειριών

Σύμφωνα πάλι με τη θεωρία του Vygotsky, εκείνο που συντείνει περισσότερο στην καλλιέργεια της γλώσσας και της σκέψης είναι η ανάγκη έκφρασης και επικοινωνίας, έτσι η δημιουργία ευκαιριών κατά τις οποίες οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα και θα θέλουν να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, θα είναι μια πολύ καλή ευκαιρία για αναβάθμιση των μεταγνωστικών τους δεξιοτήτων.

Δρ. Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Δημιουργικότητα στη Μάθηση

Τα παιδιά, σύμφωνα με τον Τολστόι « δε βρίσκουν ενδιαφέροντα παρά τα περίπλοκα και ασυνήθιστα θέματα », ενώ αισθάνονται ανία με θέματα απλοϊκά και μονότονα».

Η δημιουργικότητα στη μάθηση, δεν οδηγεί απλά σε μονιμότερα αποτελέσματα ή ψηλότερη επίδοση, αλλά κυρίως αυξάνει την ικανότητα του ανθρώπου να παράγει καλύτερες ποιοτικά και ποσοτικά ιδέες, χρήσιμες και πρωτότυπες και προσδίδει στη σκέψη ευστροφία και πλαστικότητα, σε αντίθεση με την «εύθραυστη γνώση» που είναι αποτέλεσμα της παραδοσιακής διδασκαλίας.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Ανάπτυξη της Φαντασίας

Οι οποιοσδήποτε δραστηριότητες έχουν ως στόχο τους την ανάπτυξη της φαντασίας (π.χ. Δημιουργικό Δράμα), εξυπηρετούν ταυτόχρονα και τη μεταγνωστική ανάπτυξη , αφού βοηθούν τα παιδιά να βγουν από τα τοποχρονικά πλαίσια του «εδώ και τώρα», και να μπουν σ' ένα νέο υποθετικό περιβάλλον, δημιουργώντας και **κατευθύνοντας τις νοητικές τους αναπαραστάσεις**, και βιώνοντας ταυτόχρονα και τις εσωτερικές καταστάσεις (π.χ. σκέψεις, συναισθήματα κ.ά.) κάποιου άλλου ρόλου.

Δρ Ελεονώρα Παπαλεοντίου - Λουκά

Χρήση του Πλαισίου (context)

Η χρήση του πλαισίου (π.χ. μια εικόνα, ο τίτλος ενός κειμένου, ή τα συμφραζόμενα) αποτελεί ένα είδος μικροέρευνας **αφού ο μαθητής καλείται να ενεργοποιηθεί** για να συλλέξει τα στοιχεία εκείνα που του είναι απαραίτητα για την εξεύρεση μιας λύσης, για άντληση πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Αποτελεί μεταγνωστική δεξιότητα, αφού ο μαθητής καλείται να στοχαστεί πάνω στη βαθύτερη έννοια του θέματος, να κάνει συλλογισμούς και υποθέσεις και γενικά ν' ακολουθήσει ένα επαγωγικό τρόπο σκέψης. Με άλλα λόγια, η διαδικασία αυτή, βοηθά το μαθητή να μαθαίνει πώς να μαθαίνει.

Μίμηση Προτύπου

Οι εκπαιδευτικοί που εφαρμόζουν μεταγνωστικές διαδικασίες στην πράξη, έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να οδηγήσουν τους μαθητές τους στη μεταγνωστική ανάπτυξη.

Π.χ. ο εκπαιδευτικός που μεταφράζει τις εσωτερικές νοητικές του διεργασίες σε προφορικό λόγο, μοιράζεται τον προγραμματισμό και τους στόχους του με τους μαθητές του και να δικαιολογεί συγχρόνως τις απόψεις του και τις επιλογές του, δίνει ένα σωστό πρότυπο μεταγνωστικού τρόπου σκέψης.

Αν δώσεις σ' ένα κινέζο
ένα ψάρι,
θα χορτάσει για μια μέρα,
αν όμως του μάθεις
πώς να ψαρεύει,
τότε θα είναι χορτάτος
για μια ζωή...
Αν διδάξεις σ' ένα παιδί,
πέντε πράγματα,
θα μάθει το πολύ πέντε πράγματα.
Αν όμως του διδάξεις
πώς να μαθαίνει,
θα μαθαίνει για μια ζωή....

Σας Ευχαριστώ!

